

Redaktionelt forord

Af Karen Vedel og Thomas Rosendal Nielsen

I den *Udredning om de videregående uddannelser på scenekunstmrådet* (Kulturministeriet, 2013), der skitserede rammerne for den samlede nationale scenekunstscole, der nu (sommeren 2015) er ved at finde sin form, anbefaler udvalget “at der oprettes en kandidat-, diplom- eller masteruddannelse i performancekunst”. Anbefalingen var ikke udtryk for nogen helt ny dagsorden, men den gav anledning til, at en gruppe forskere fra hhv. Teater- og Performancestudier, Københavns Universitet, og Dramaturgi, Aarhus Universitet, iværksatte en undersøgelse af grundlaget og visionerne for at skabe en performanceuddannelse i Danmark. Dette nummer af *Peripeti* deler de tanker, som en stor del af det samlede scenekunstneriske uddannelsesfelt og et mindre antal kunstnere gør sig om muligheden for og indholdet af en eventuel performanceuddannelse.

Interviews

Undersøgelsen bygger hovedsagligt på interviews foretaget i perioden august 2014 til maj 2015. Vi startede med at henvende os til uddannelsesledere i kredsen af skoler under Kulturministeriet. I bevidsthed om, at de kulturministerielle uddannelser alene udgør en del af det samlede scenekunstfelt, tog vi efterfølgende kontakt til andre interessenter og sagkyndige på performanceområdet. Resultatet præsenteres i nævnte rækkefølge i form af en redigeret samling af interviews, som forskergruppen analyserer og kontekstualiserer i en række artikler.

Fra de uddannelser, der i dag hører under Den Danske Scenekunstscole, har vi interviewet: Sverre Rødahl, rektor på Statens Teaterscole (STS); Ralf Richardt Strøbech, uddannelsesleder for scenografi, STS; Sara Gebran, uddannelsesleder for koreografi, STS; Victor Marcussen, rektor for Skuespillerskolen ved Aarhus Teater; Mads Thygesen, rektor for Dramatikeruddannelsen ved Aarhus Teater; Peder Dahlgaard, rektor for Skuespillerskolen i Odense, SMKS; Thomas Agerholm, rektor ved Det Danske Musicalakademi Fredericia; Martin Elung, rektor for Scenekunstens Udviklingscenter, Odsherred Teaterscole. (Titlerne svarer til interviewtidspunktet).

Fra uddannelsesmiljøer udenfor den nu fusionerede scenekunstscole har vi talt med: Roberta Carreri, skuespiller og ‘mesterlærer’ på Odin Teatret; Nullo Facchini, kunstnerisk leder på Cantabile 2 og tidligere rektor for School of Stage Arts; Anne Sofie Bergmann Steen og Anne-Mette Nørskov, hhv. rektor og studiesekretær for AMOC (Akademiet for Moderne Cirkus); Falk Heinrich, studieleder for (bl.a.) Art and Technology-uddannelsen ved Aalborg Universitet; Ida Krøgholt, lektor og fagkoordinator for Dramaturgi-uddannelsen ved Aarhus Universitet; Mette Obling Høeg og Laura Luise Schultz, hhv. studielektor og lektor ved Teater- og Performancestudier, Københavns Universitet. (De tre sidstnævnte har også deltaget i forskergruppen, men udtaler sig i interviewene på baggrund af deres respektive fag og institutioner).

Sidst men ikke mindst har vi interviewet en række unge kunstnere for at høre deres mening om performance, herunder hvilken rolle performance har spillet i deres egen uddannelse og hvordan de ser behovet for en performanceuddannelse i Danmark. De to fokusgruppeinterviews samler hhv. performancekunstner og kurator Mathias Kryger, danser og koreograf Ida-Elisabeth Larsen og danser og koreograf Emma-Cecilia Ajanki og dramaturg Tanja Diers og scenograf Sille Dons

Heltoft. Endelig har performancekunstner og kurator Cecilie Ullerup Schmidt bidraget i form af et mail-interview.

Uafhængige Scenekunstnere har været den nok væsentligste stemme i de senere års debat om en performanceuddannelse i Danmark. Derfor har Jette Lund, der sammen med Christine Fentz og Anette Asp publicerede materialesamlingen *Overvejelser – om scenekunstuddannelser i Danmark* (2011), opdateret en artikel fra materialesamlingen til denne sammenhæng, som indgår på linje med interviewene.

Det giver sig selv, men bør alligevel siges, at en sådan undersøgelse ikke er udtømmende, og at der findes andre vigtige stemmer på området, som desværre ikke er repræsenteret her. Vi håber og bidrager gerne til, at sådanne stemmer blander sig i den fortsatte debat. Endelig skylder vi at sige, at rækkefølgen på interviewene ikke er et udtryk for informanternes eller synspunkternes vigtighed, det overlader vi trygt til læseren at vurdere, men vi har forsøgt at gruppere interviewene på en logisk måde, så det er let at orientere sig i tidsskriftnummeret.

Konteksten

Ideen til undersøgelsen blev undfanget på et tidspunkt, hvor der i kraft af den forestående implementering af Bologna-aftalen var lagt an til gennemgribende ændringer på scenekunstens uddannelser. *Loven om videregående uddannelsesinstitutioner under Kulturministeriet* blev vedtaget d. 12. december 2014 og som følge heraf blev Den Danske Scenekunstscole etableret pr. 1. januar 2015 som en fusion af de seks scenekunstscole i én. Nyudnævnt rektor, Mads Thygesen, tiltrådte d. 1. april 2015.

De scenekunstneriske uddannelser på universiteterne er ikke direkte berørt af de igangværende ændringer. Men vi anser os selv som del af et samlet uddannelsesfelt og bliver i kraft heraf indirekte berørt. I takt med de senere års tilnærmelse mellem akademiske og kunstneriske praksisformer er vi desuden meget optaget af, hvordan det samlede vidensgrundlag i scenekunsten vil blive påvirket af Bologna-processen og de medfølgende krav til kunstnerisk udviklingsarbejde. Endelig ser vi os selv som samtale- og samarbejdspartnere i den dialog, forandringspresset nødvendiggør.

Når vi har valgt at centrere undersøgelsen mere præcist om performanceuddannelse, er det dels fordi, det er et af de mere konkrete udviklingstiltag, der er blevet ridset op som et ønske og/eller en mulighed i de forskellige rapporter (se artiklerne i dette nummer for mere præcise henvisninger). Dels er det, fordi vi finder, at denne del af det scenekunstneriske felt, som både historisk og aktuelt åbner det op mod andre kunsthaglige discipliner, har et særligt potentiale i den aktuelle situation, hvor viden og læring tænkes på nye måder. Potentialet gælder ikke mindst samarbejder på tværs af de scenekunstneriske uddannelser, der uddyber og videreudvikler den relation, der allerede nu er etableret mellem de universitære og de kunstnerisk rettede scenekunstuddannelser, hvor vi som akademikere igennem mange år har bidraget som timelærere i teoretiske fag og som sparringspartnere på udviklingsopgaver.

Undersøgelsen

Med interviewundersøgelsen har vi ønsket at opdatere det store arbejde, som igennem de senere år er blevet lagt i rapporter, udvalgsarbejder og materialesamlinger. Kortlægningen, som samtidig er en form for temperaturtagningen på feltet, fandt sted på et tidspunkt, hvor ændringerne var

umiddelbart forstående. Måske af samme grund er der mange af de interviewede, som har tilladt sig selv at tænke visionært og fremadrettet.

Interviewene blev for størstedelens vedkommende gennemført som semistrukturerede interviews, dvs. vi havde en løst spørgeguide med tre hovedspørgsmål. Hensigten var bl.a. at afdække de tanker, erfaringer og faglige ressourcer, som allerede er til stede på uddannelserne i forhold til performanceuddannelse. Indledningsvis spurgte vi, hvad performancebegrebet dækker over i respondentens uddannelseskontekst. Dernæst spurgte vi til vidensgrundlaget for en evt. performanceuddannelse. Det tredje hovedspørgsmål søgte at afdække eksisterende ressourcer og eventuelle visioner. Interviewguiden blev tilpasset de forskellige respondenter. Nogle blev fx gennemført som fokusgruppeinterviews med flere personer ad gangen. Andre fik mere karakter af samtaler end af interviews. Uanset formen har de alle været til gennemsyn og er blevet godkendt af respondenterne.

Forskergruppen (bestående af den kerne, som har leveret artikler til dette nummer, men støttet af en bredere kollegial kreds) har derefter, i foråret og forsommeren 2015, bidraget med analyser og kontekstualiserende diskussioner af det tilvejebragte interviewmateriale. Analyserne er koordinerede sådan, at de dækker forskellige vinkler på emnet, uden at de skal ses som udtryk for en systematisk sammenhængende analysestrategi. Langt hen ad vejen har forskerne bidraget med artikler, der forbinder sig til forskerens eget forskningsområde, men samlet set dækker både historiske, teoretiske, institutionelle og politiske aspekter af spørgsmålet om, hvordan en performanceuddannelse kan realiseres i Danmark. Nogle kontekstuelle forhold bliver gengivet flere gange fra forskellige vinkler, hvilket forhåbentligt både bidrager til at nuancere kompleksiteten i sagen og gør det muligt at læse artiklerne uafhængigt af hinanden. Vælger man at læse artiklerne i den rækkefølge, de står, tjener Vedel og Nielsens sammenfatning af interviewmaterialet til introduktion, men man kan også vælge at starte bagfra, med Christoffersens artikel, hvorved horisonten sættes af en diskussion af selve performancebegrebet.

Artiklerne

I den første artikel giver *Karen Arnfred Vedel* og *Thomas Rosendal Nielsen* et overblik over, hvilke udfordringer og muligheder, der på baggrund af det omfangsrige interviewmateriale tegner sig for etableringen af en performanceuddannelse i Danmark. Artiklen udmunder ikke i et løsningsforlag, men skitserer de institutionelle og værdimæssige spørgsmål og dilemmaer, som danner forudsætning for en eventuel performanceuddannelses form. Vedel og Nielsen opridser fire handlepositioner, der er udtryk for forskellige forståelser af performance i det 21. århundrede, og som i givet fald kan bestemme kursen for udviklingen af en uddannelse. Artiklen sammenfatter også kort de forslag til en performanceuddannelses indhold, som interviewmaterialet tilvejebringer.

Der knytter sig store forventninger til performancekunstens muligheder for at forny scenekunsten, hvilket også afspejler sig i de kompetencer, der forventes af fremtidens performancekunstnere – herunder måske særligt entreprenørskabskompetencen. *Mette Obling Høeg* tegner på baggrund af interviewmaterialet en ambitiøs kompetenceprofil for performancekunstneren og sammenfatter de didaktiske principper, som en sådan performanceuddannelse kunne bygge på. Endelig diskuterer hun, hvordan fremtidens uddannelsesinstitution må balancere mellem en entreprenørskabstænkning, der tjener markedsøkonomien og fokuserer på den enkelte dimittends *employability*, og en entreprenørskabstænkning, der tjener et bredere samfundsmæssigt perspektiv

og fokuserer på kunstneren som kollektivt agerende *social skulptør*.

Ida Krøgholts artikel sætter fokus på et af de centrale paradokser i de aktuelle diskussioner omkring performanceuddannelse: nemlig at performance ofte ses som en traditions- og institutionsoverskridende kunstform, mens en performanceuddannelse i et eller andet omfang indebærer institutionaliseringen af performance som kunstnerisk tradition. Krøgholt beskriver, hvilke forskellige positioner denne problemstilling giver anledning til i interviewmaterialet, og hun viser, hvordan disse indgår i et spil om at definere det institutionelle og diskursive centrum for vurderingen af en eventuel performanceuddannelses berettigelse, status og potentialer.

Performance har i dansk teaterhistorie spillet rollen som den 'alternative' og måske ligefrem 'marginaliserede' kunstform ved siden af det økonomisk og politisk privilegerede 'etablerede' teater. Alligevel har performance- og avantgarde-miljøerne formået at udvikle og overlevere træningstraditioner og tavs viden gennem mere eller mindre institutionaliserede praksisformer. *Annelis Kuhlmann* forfølger dette historiske *off-spor* i sin artikel og peger på, hvordan laboratoriet som kunstnerisk og videnskabelig praksis kan og bør spille en væsentlig rolle, hvis man ønsker at skabe en professionel performanceuddannelse, der bygger på historiebevidsthed og systematisk kunstnerisk udvikling og forskning.

Debatten omkring den nye scenekunstneriske uddannelsesinstitution har medført bekymringer fra både politikere og aktører i scenekunstheltet om en akademisering af scenekunsten. *Laura Luise Schultz* viser i sin artikel, hvordan en stor del af den mest velrenommerede performancekunst på den danske og europæiske scene i dag bygger på nyskabende forbindelser mellem kunstnerisk og akademisk tænkning. Forbindelser som ændrer *både* kunstneriske og akademiske praksisformer, og altså ikke bør ses som den ene vidensforms invasion af den anden. Hun argumenterer derfor for, at en tidssvarende performanceuddannelse i dag må gøre arbejdet med netop den slags forbindelser til sit omdrejningspunkt.

John Andreassen præsenterer i sin artikel en kritisk redegørelse for den politiske proces, der har ført frem til dannelsen af Den Danske Scenekunstscole. Fusionen og omlægningen af uddannelserne kan ses som et logisk skridt i forlængelse af en kultur- og uddannelsespolitisk tænkning, der har gjort sig gældende siden 1990'erne, og den nye Scenekunstscole fremstår på den måde som resultatet af et grundigt politisk forarbejde. Omvendt underbetones de problemer og alternativer, der er forbundet med denne udvikling, og det efterlader den nye organisation med en række vanskelige udfordringer og uafklarede spørgsmål – herunder hvilken status performanceområdet får i fremtidens scenekunstuuddannelse.

De fleste fremhæver, at performance som begreb og som kunstform er meget svært at definere. *Erik Exe Christoffersen* giver i sit essay et bud på, hvordan man kan tænke forskellen mellem performance og teater som et kontinuum mellem to idealtypiske æstetikker, hvorimellem den historiske og aktuelle teater- og performancekunst udfolder sig. Pointen er, at forskellene kan være fornuftige at navigere efter, så længe man forstår, at blandingsformerne er reglen snarere end undtagelsen. I slutningen af essayet overvejer Christoffersen – i dialog med interviewmaterialet – hvilke konsekvenser denne pointe kunne have for en eventuel performanceuddannelse.